

letme
irket
itilim
aldır

tbl
am
sdr
syas
ust
irket
asma
tas
dev
Ofis
çile
etç

dest
imi
kald
dış
kır
sala
ma
o
Ta
ve
bu
at
la,
r.

fr
e
t
y

YÖN

HAFTALIK GAZETE

EREGLİ - ÇELİK

*Açıklamalara
devam ediyoruz*

BAKIŞ

BİZANS'IN SON GÜNLERİ...

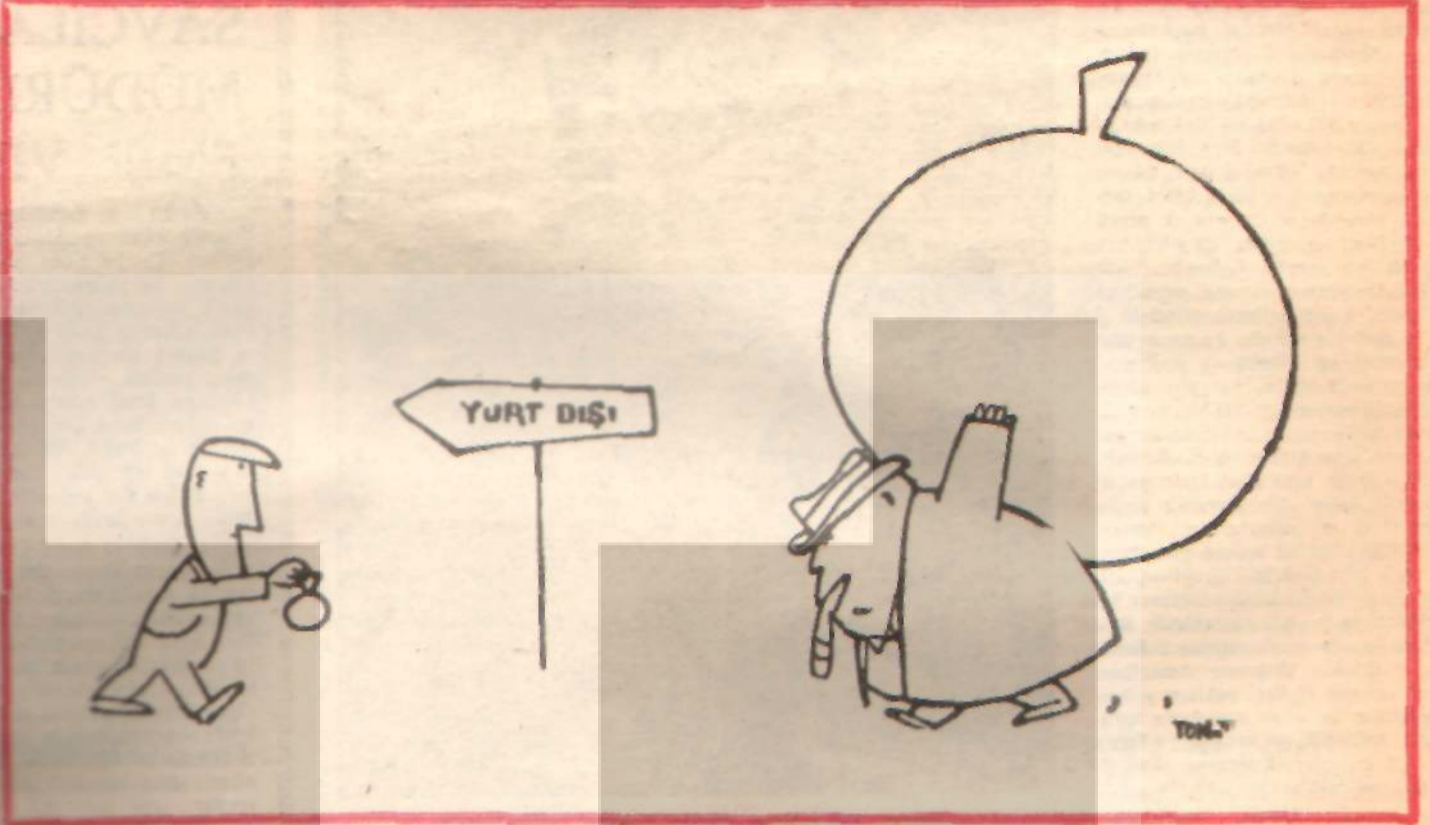
Çöküntü Duygusu

Cecil De Mille de, filmlerine konu ve başlık ararken aynı güçlüğü çekmiştir herhâlde. «Pompei'nin Son Günleri» mi demeli, yoksa «Bizans'ın...» mı? Aşkın dozunu fazla olacaksa Pompei; entrika, rüşvet falan çokcaysa Bizans daha iyi. Aşktan pek nasibini alamamış bir ülkede bugünlerin manzarası Pompei'den çok Bizans'a yakın görünüyor.

Nerden geldi hepimize bu çöküntü duygusu? İşlerin yolunda gitmediğini, toplumun her kesiminin de çöküntü belirtilerinin görüldüğünü söyleyenler yalnız köklü değişiklik isteyenler veya yüzeyde mahalefete uğraşanlar değil; kökiye kullanmaların, çalıp çurpınmaların devleti ve vatandaşları zara sokmaların acıklı hikâyesini, bunları, çöküntüye resmî ağulardan da duyuruyor. Çalıp bakanlardan ve diğerlerinden aramızda bakanlar bile her ilâhîyet övüyor. Çöküntüye sebebiyet veren parçalanmış devletin her çöküntüye sebebiyet vermesi, «Bizans'ın son günleri» gibi bir şeydir. Bizans'ın son günleri, «Bizans'ın son günleri» gibi bir şeydir. Bizans'ın son günleri, «Bizans'ın son günleri» gibi bir şeydir.

Çöküntü duygusu, en çökmeyecek sanılan kurumlara da bulaşmıştır. Yıllardır toplum içinde hayli yüksek bir itibardan faydalanan üniversite, artık türlü dedikodularla, usulsüzlüklerin ve hattâ kaşınmazlıkların kendisine kolaylıkla yakıştırılabildiği yer hâline gelmiştir. Yüksek kademelerdeki savcılığa, en yüksek kademelerdeki eğitimin politik bakımdan da duvarın Türkiye, bu yüzden, cahil devlet yüzünden itibarıyla dünyanın en büyük ülkesi durumundadır.

Devlet mekanizmasının da her yerinde israf ve beceriksizlik hikâyeleri geliyor. Yüksek Planlama Kurulu toplantıları, gerçekleştirilemeyen yatırımların veya yatırım gerçekleştirilmiş gibi görülmek için yapılan israfların hazin itiraflarıyla dolu. Mekanizma, bütün uğraşmalarına rağmen, zaman zaman çöküntü verilerinden patlak vermekte. Karşınal düzen, koordinasyon ve diğer çalışma ilkeleri kolaylıkla bir yana itilebilmekte, hattâ, bunları hizmet içinde şu veya bu amaçla politikanın kontrolünü de sağlamak amacıyla körfük gibi «dörtbeşer» olmakta, sorumluluk bakanlıklar arasında kimin eline geçerse el değiştirmektedir. Buna hattâ, yurt içindeki ve dışındaki ticarî işlerin koordinas-

yonu için çıkarılan ve aslında konunun sorumluluğunu sessizce Dışişleri çevrelerinin fiilî egemenliği altındaki bir komiteye aktarılan Bakanlar Kurulu kararnameyi böyle davranışların en yeni örneği. Devlet bünyesindeki kurumlar, israfçılıkta birbirleriyle rekabet edebilmek ve önelere çıkan engelleri aşabilmek bakımından artık tam özel teşebbüs metodlarına rağbet eder oldular. Plânın ve personel politikasının koyabildiği sınırlamalar, Meclis koridorlarında Karar Komisyon üyeleriyle yüksek devlet memurları arasında ki anlaşmalar yoluyla kolayca yıkmakta, bütçe, maliye yetkililerinin çurpınmalarına rağmen, demagogik tekliflerle şiştikçe şişmektedir.

Bütün bunlardan bakanların ferahlamak için koşacakları dinlenme ve eğlenme yerleri de kirli ellerde. Beyoğlu'nun arka sokaklarında ne çeşit bir filmcilik endüstrisinin faaliyette bulunduğu daha birkaç gün önce resimlerle birlikte gazete haberlerinden anlaşıldı. Kalabalıkları amatör spor sevgisiyle değil de, tıpkı Bizans zamanındaki hipodrom oyunmaları ve kazanç hırsıyla stadiara yığanlar, bu işi bile yüzlerine gözlerine buluşturacak kadar beceriksiz. Müteahhit oyunları yüzünden binlerce kişinin hayatını tehlikeye sokan çürük tribün korkulukları, biraz da bugünkü toplu çürümenin sembolik görüntüleri sayılabilir.

Başboşluğun sonu

Aslında, büyük çatırtılarla çöken koskoca bir toplum değil, bir sistemdir. Daha doğrusu, sistemsizlik sistemli. Kazanç hırsı, serbest rekabet saâyesinde yeni bir Amerika yaratabileceklerini iddia edenler Türkiye'nin bugünkü görünüşüne bakarak utanmalıdırlar. Evet, küçük bir Amerika ya-

ratılmıştır ama, Wall Street vurguncularını, Chicago batacılarını, New York'lu politika «boss»larını, Texas'lı hain sürü sahiplerini küçük çaptaki taklitler hâlinde yanyana getiren bir Amerika! Türkiye, 1930 ların başlarından itibaren kendi gerçek kalkınmasına giden, kendine uygun olan yolu az çok bulmuş gibiydi. İktisadî hayatta devletçilik, toplum hayatında eğitimden başlayıp toprağın temel yapısına kadar varan bir reformculuk yüzyıllardan beri ezilen bu ülkenin kaderini rasyonel yollardan, hesapla, kitapla değiştirebilirdi. Yapılması gereken şey, başlangıçtaki bu köklü reform düşüncesini dogal sonuçlarına vurdurabilmek, yarım tedbirlerle yetinmemek, girilen her işte tam bir bütünlüğe varabilmektir. Ama ikinci Dünya Savaşı sonrasında esen değişik rüzgârlar, devrimci kadronun kafasını yeniden karıştırdı. Başka yerlerde bambaşka koşullar altında başarı sağlamış olan ilâçlar Türk toplumu dertlerine uygulanmak istendi.

Kargaların hikâyesi

Bu bakımdan, meselâ devlet hizmeti konusundaki toplumsal bir değer yargısının yirmi, yirmibeş yılda geçirdiği büyük değişiklik hayli ilgi çekici ve aydınlatıcıdır. Devlet geleneğinin hayli eski olduğu ve «devlet baba» gibi sosyal devlet anlayışına çok yakın terimlerin yüzyıllardan beri bol bol kullanıldığı Türk toplumunda, devlet hizmeti, mesleklerin en şerefli sayılır. Bunun, devlet kapısından beslenen bir sürü tembel yaratmak, girişenliği azaltmak gibi kötü bazı sonuçları da olmamış değil. Ama kabul etmek gerekir ki, bu konudaki aksaklıkları gidermek

yerine, devlet hizmetini bütün bütüne kötleyleyip «müteşebbis» tipte adam yaratmak için girilen kampanyanın meyvaları daha da berbat olmuştur. Sihirli bir anahtar gibi sarılan özel teşebbüsçülük düşüncesi, çalışma ve ücret alanlarında insafsız piyasa mekanizmasını harekete geçirdiği içindir ki, devlet hizmetinden «tüccâr hizmeti»ne kayanları sayısı bir denbire artmıştır. Kayma burada kalsaydı yine iyiydi. Yeni «müteşebbislik» modasında, az kazananlar çok kazananlarca «aptal» yerine konulmaktan korktukları için, devlet hizmetinden, önce dürüst tüccâr hizmetine geçenler, daha sonra vurguncu tüccârla, en sonunda da yabancı kapitalistle işbirliği yapmağa başlamışlar, toplumun tepesinde korkunç birer «komprador» kesilmişlerdir. Çevrenize şöyle bir bakın; bugün dedikodu konusu olan «kökü dışarda» vurgun yuvalarında tüneyenlerin hemen hepsi, vaktiyle yetiştirme ve yükseltme imkânlarından faydalanarak beslendikleri devletin şimdi de gözünü oymak niyetiyle karealaşmış eski memurlardan ibarettir.

Bugünkü çöküntü elbette sonsuz sürüp gidecek değil. Toplum, aydınlık düşüncenin etkisiyle, iflas eden sistemin yıkıntıları arasında mutlaka kalkınacak. Sosyalizmin tek kurtuluş yolu olduğunu sosyalistlerden önce, sosyalizme düşman olduklarını söyleyenler isbat etti: Denedikleri metodun yahut methodsuzluğun israf, vurgun ve hırsızlık dolu manzarası ortada. Türkiye'de sosyalizmin çoğunluk rejimi olarak işbaşına geçişi hep onlara rağmen değil, biraz da onlar sayesinde olacaktır.

Mümtaz Soysal

3 milyara mal olan Truva atı

Ereğli-Çelik, dâvâ açma tehdidini yerine getirmelidir: Şirketin ele alınamayan hovardalık dosyalarının Türk hâkimi önünde açılması, büyük bir şeref olacaktır

Pazar sabahı gazetelerini açan okuyucular, pabuç kadar bir rekâmı karşılaştılar. Ereğli - Çelik yöneticileri, haklarında ileri sürülen iddiaları Amerikanvari bir usulle cevaplandırmaktaydılar. Anlaşılınca İdare Meclisi başkanının basın toplantısı yetersiz bulunmuş, paraya dayanacak bir kuvvet gösterisine ihtiyaç duyulmuştu. Bu iş için 100-150 bin lira sokağa gitsen de değerd. Zira hissedarlara, şirkette «israfın dahi yuku» nu önleyecek her türlü idari tedbirin alındığını» duyurmak gerekliydi. İsraf olmadığı, 100-150 bin lira bir israfta belirtilmeliydi!

Bu Amerikanvari usul, yerli ve yabancı kapitalistlerin elindeki 3 milyarlık bir tesisin, kamu oyunu etkilemek ve yanlış bakımdan nasıl korkunç bir güç teşkil ettiğini, toplumun uyanık kuvvetlerine göstermesi bakımından yararlı oldu ve şirket yöneticilerinin beklediğini tam aksi tesir yaptı. Farayla satın alınmayacak yayın organları ve yazarlar, reklâmlardan sonra, kamu oyunu aydınlatılabilmek için ısrarla Ereğli-Çelik meselesi üzerinde durdular. Bu reklâm vesilesiyle, meseleye ilgilenen kamu oyunu uyarma fırsatını buldular. Doğrusu, Amerikanvari çalışan şirket, reklâm yoluyla, halkın oynanan oyunların içyüzünü anlamasına yardım edecek büyük bir hizmet yapmış oldu.

Reklâm yazısı da başlı başına bir âlemdir. Şirket, «doğrudan doğruya milletimizin öz mahduru» diye başlayan yazıda, biraz sonra «milletlerarası anlaşmalarla tesbit edilen hukuki statüsü itibarıyla» şirket özel teşebbüstür denilmektedir. Şirketin bir propaganda broşüründe ise «Ereğlinin hususî bir teşebbüs hüviyetini daima taşıyacağı» belirtilmektedir. Tabii ki reklâmda, müteahhit, müşavir, nezaretçi ve kurucu durumunda bulunan Koppers grubunun acayip durumuna hiç dokunulmamak tadır. Koppers ortadan kaybolmuş «büyük millî müessesesi» lâftı ön plana çıkmıştır. Halbuki Koppers grubu, bu anormal durum yüzünden asgari 1 milyar lira ağıktan para kazanmıştır. Bu yolsuzluğun bedelini, Şirketi «milletimizin öz malı» diye takdim eden yöneticiler değil, millet ödeyecektir. Bir yüksek mühendisimiz, eğer Ereğli-Çelik gerçekten millî bir müesseseye olsaydı, millete kaçak mal olacağı hususunda ileri çelici bir hesap yapmıştı. Yüksek mühendisimiz şöyle diyor: «Türkiyenin muhtelif memleketlerde tekliif mektupları istediğini farzedelim. Bakın ne gibi tekliif mektuplarıyla karşılaşacağız:

Japonya: 50 milyon dolar.
B. Almanya: 58 milyon dolar
Fransa: 83 milyon dolar
Tekliif edecekler... Türk hükümeti Ereğli-Çelik tesisleri için kendi bütçesinden bugüne kadar 939 milyon TL ile finansmana iştirak etmiştir. Bu, Fransanın muhtemel tekliif fiyatı kadardır.» Demek ki Ereğli-Çelik'in bedelini şimdiden ödemişiz, ama geriye 2 milyar liralık bir «millî kazık» kalmıştır. Üstelik, milyarlık kazığı atan Koppers grubu, şirket ana mukavelesine göre, «bedel aynı olarak tediye edilmiş sayılacak» hisse senetleriyle şirkete kurucu yapılmıştır. Şirketin dörtte birinden fazla hissesi, Koppers'e ait olacaktır. Koppers şimdiden 9 kişilik İdare Meclisinde 3 koltuğa sahiptir. Şirketin İdare Meclisi şöyle dir:

John A. Hagan: Koppers temsilcisi
Charles G. Strang: Koppers temsilcisi,
Zafer Pamir: Koppers temsilcisi.
Vehbi Koç: Ankara Ticaret Oda'sı temsilcisi
Ayetullah Uskudarlı: İş Banka-

Ereğli - Çelik İdare Meclisi Başkanı Danış Koper
«Mızrak çuvala sığmaz.»

si temsilcisi,
Danış Koper: Sümerbank temsilcisi.

Agası Şen: Karabük temsilcisi
Kemal Oral: Sümerbank temsilcisi.

Salih Yener: Karabük temsilcisi (NOT: Çok yakında devlet temsilcilerinden birinin yerini Turgut Göle alacaktır.)

Umum Müdür sayılmazsa, üç kişilik İcra Komitesinde iki Koppers temsilcisi vardır. Ereğli-Çelik işte böyle bir millî şirkettir.

600 milyon liralık sermayenin 306 milyonluk hissesini peşin ödeyen devlet, İdare Meclisinde azın hıktadır! Herhalde buna benzer daha bir çok anormal hükümler yüzünden olacak. 27 Mayıs'tan tam 36 gün önce 26.4.960 gün ve 4/12975 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen Kurucular Anlaşması, bir türlü Resmî Gazetede yayınlanamaz. Sermayenin yarısından fazlasını sağlayan devletin, Genel Kurulda da çoğunluk sağlaması, diğer ortakların hisse senetlerine iki oy, devletin hisse senetlerinin yarısına bir oy tanıyarak önlenmiştir. Gerçi hisse senetlerinin tamamı satılmadığı için, reklâm yazısında belirtildiği gibi, devlet Genel Kurulda, «bugünkü günde rey hakimiyetine sahiptir». Ama İdare Meclisi Başkanı Danış Koper'e soruyoruz: Devlet, kendi temsilcilerinin dışındaki İdare Meclisi üyelerini değiştirebilecek, örneğin Koppers'lere güleğüle diyebilecek durumda mıdır? Nitekim reklâm yazısında, «Şirket, devlet kontrolünden âzade değildir» denirken, İdare Meclisi Başkanı, basın toplantısında, «Maliye Bakanlığının kontrol yetkisi yoktur. Sanayi Bakanlığı ile Erdemir'in hukuki ve kanunî bir fribatı mevcut değildir. Bakanlıkta hiç bir müdahalesi olmadı» demiştir. Şirketin, devlet kontrolünden kaçmak için devlet parasıyla bir özel teşebbüs olarak kurulduğu aşikârdır.

Reklâm yazısında, iki milyar lira yüksek maliyet üzerinde hiç durulmamaktadır. Şirket yetkilileri, tesisin üçte bir fiyata çıkarılabileceğini belirten Sanayi Bakanı'nın raporu ile Şanbaçoğlu raporu

üzerinde, nedense bir şey söylememektedirler. İdare Meclisi Başkanı, gazetecilerin yüksek maliyet hakkındaki sorusunu, «Bizim cevize Hindistan cevizi mukayese edilmez» diyerek atlattı. Sonra da reklâm yazısında «değil sulistimal, israf dahi yoktur» denilmektedir. Halbuki Koppers grubunun durumu başbaşa sulistimaldir. Ayrıca Amerikan firmalarının pek işine gelen büyük israflar olmuştur. Yüksek mülhen dimimiz, bu israfları şöyle belirtmektedir:

«Ereğlide fabrika için seçilen yapı sahasının da aslında uygun bir yer olmadığı, ilk tesis masraflarının çürük zemin dolayısıyla önemli derecede arttığı, yer üstü arazılarında dolayı büyük kazık kullatlarının ortaya çıktığı anlaşılıyor. Sadece temel inşaatı ve saha düzenlenmesinden dolayı maliyet artışı yüzde 20 dir. Zeminin çürük olmasından dolayı 14.431 adet kazık çakılmıştır. Her kazık 25 metre boyunda olsa (atılan kazıkların boyunu kesin olarak bilmiyoruz) bu 360 kilometre bir uzunluğa tekabül eder. Bu kadar uzun kazık işi, bir yıl zarfında hiç bir sızıtı çıkmadan bir Amerikan firması tarafından başarı ile tamamlanmıştır. İşçiler eğer bu işi Amerikan firması yapmasaydı bu kadar kısa zamanda bu kadar çok kazığın atılması mümkün olmazdı diyordular. Belki doğrudur. Fakat Amerikan firmaları var diye pahalı iş sisteminin tercih edilmesinin nite? Malzeme ve teçhizat dışı yabancı firmaya 122 milyon TL ödemiş, Amerikan yardımları nasıl kısa zamanda geriye dönüyor?

Bir de kireç taşı yolsuzluğu vardır. Reklâm yazısında, «yüksek fiyat veren firmaya değil, düşük fiyat veren firmaya verildi» deniyor. Gerçek çok farklıdır. Taş ocaklarının önemli bir kısmını kapatan firma, fiyat üzerinde görüşme yapmaya bile lüzum görülmeden ısrarla ihale dışı bırakılmıştır. Neticede de iş, «fiyat vermeye davet edilmemiş» olan Sezal Türkiye-Feyzi Akkaya firmasına verilmiştir. Ne var ki bu firmanın elinde, taahhüt ettiği cevheri ihraç edecek bir kaynağı

VESİKA

SAVCILARA EMNİYET MÜDÜRLERİ Mİ EMİR VERİYOR ?

Basın - İş Sendikasının yayın organı olan Gündem gazetesinde «Çin ve Atom bombası nesli» başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Çin'in hızla kalkındığını belirten yazı, genellikle bu ülkenin aleyhindedir. Yazı şu cümlelerle sonuçlanıyor: «Kızıl Çin'e başlangıçta fevkalâde yardım eden Sovyetler Birliği bu koca ülkenin kesif halkının ilerde kendisi için de büyük, hatâ hıyatî ehemmiyette bir düşman olabileceğini anlar anlamaz, yardım elini buradan derhal çekmiştir... Hâlen atom bombası imâl etmek suretiyle kendini büyük devletler arasına sokan Kızıl Çin şimdilik kendi irkına yakın Asyah dostlarından herhangi bir talepte bulunmamakta, sadece Sovyetlerden eski topraklarının iadesini istemektedir.

Yakın bir gelecekte Kızıl Çin bütün dünya milletleri için tasavvurun üstünde muhakkak bir tehlikedir.»

Demek ki Kızıl Çin'i bütün dünya için en büyük tehlike gösteren antikomünist bir yazı bahis konusu. Çok muhtemeldir ki yazı Amerikalıların komünizm aleyhtarları bir yığın yayınlarından birinden alınmıştır.

Ama ne zamandan beri basın savcılarının görevini yaptığını bilmediğimiz Ankara Emniyet Müdürü, yazıdan cimbrizla bir cümle çıkarmış ve «gereğinin yapılması için» Cumhuriyet Savcılığına yazı yazmıştır. Kaldı ki cimbrizla bulunan cümlelerin de komünizm propagandası ile ilgili yoktur. Söylenen, herkesin bildiği tarihlî olaylardır: Çin, asırlar boyu Batılıların elinde tam bir esir ülke olarak yaşamıştır. Çin bugün uyanmıştır.

Kimsenin aksini iddia edemeyeceği iki vâkıa. Ama komünizmin ne olduğunu, komünizm propagandasının ne anlam geldiğini bilmeyenlerle komünizm mücadelesi yapmakta ısrar edilirse, bu acıklı durumdan kurtulmaya imkân yoktur.

Ankara Emniyet Müdürlüğünün yazısını aynen yayınlıyoruz:

T. C.
ANKARA VALİLİĞİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
Şube 1 B.4. Sayı: GİZLİ

28/12/1964

Ankara

Konu: Gündem gazetesinde yayınlanan bir yazı Hk.

92817

Ankara C. Savcılığına

23/12/1964 gün ve 277 sayılı Gündem gazetesinin 7. sayfa 2. sütununda (Asırlarca beyazların ellerinde oyuncak olan bir millet Çin ve Atom bombası) başlıklı yazıda (asırlar boyunca beyaz ırk daha doğrusu batılıların elinde tam esir ülke olarak yaşayan Kızıl Çin bugün Sovyetler Birliğinin bu ülkeye açıldığı Komünizmle artık içine daldığı derin uykudan uyanmış, uyku mahmurluğunu da geçirmiş bulunmaktadır dediği görülmüştür.

Dikkati çeken bu yazıda komünizm propagandası olup olmadığının tesbiti için mezkûr gazeteden bir nüsha eklice sunulmuştur.

Tetkik ve gereğinin yapılmasını arz ederim.

Orhan Zaim

Emniyet Müdürü

Zavallı Anayasa, zavallı basın ve zavallı basın hürriyeti...

olmadığı gibi, işi yapmaya elverişli makine de yoktur. Bu durum da Bayındırlık Bakanının direnmesine rağmen, Başbakan Yardımcısının yardımı ile devlete ait bir ocak, Bartın liman inşaatına tahsis edilmiş makinelerle, bir müteahhide menfaat temini için kullanılmıştır. Bayındırlık Bakanı'nın Müsteşarı Nezih Devres 10 Aralık 1964 tarihli yazısı ile bu durumu kabul etmiştir. Ortada anormal bir durumun olduğu muhakkaktır.

Reklâm yazısında doğru olan bir nokta, başbailikler meselesidir. Bu meseleyi, CHP milletvekili Mehmet Ali Pestilci ortaya atmış ve birçok pazete bu iddiayı nakletmiştir. Halbuki başbailiklerin bir ara paylaşılması düşüncül müsken, bundan daha sonra vazgeçilmiştir. Bu sebeple Koç ve Koper'in başbailikleri almaları iddiası doğru değildir: Fakat İdare Meclisi Başkanı, İkinci Başkan Vehbi Koç'un büyük hissedar bu

bulduğu Demir-Eksport'a ait maden cevherinin şirkete satın alınması meselesine dokunmaktan, nedense, kaçınılmıştır.

Diğer bir çokta Maliye Bakanının verdiği rakamlarla şirketin ile ilgili sürdürdüğü rakamlar arasındaki farklılıktır. Maliye Bakanı tesis maliyetinin 3 milyar lirayı aştığını söylemiştir, Şirket ise 2 milyar 556 milyon liraya çıkacak demektedir. Ayrıca Maliye Bakanına göre Hazinece sağlanan para 900 milyon liradır. Şirket, sermaye iş tiraki dahil, 776 milyon lira rakamını vermektedir. Bu farklılık, herhalde pek yakında anlaşılacaktır.

Reklâm yazısı bir tehditle son bulmaktadır: «Milletimize ait bu büyük millî müesseseyi... tahribe girişenler Adliyyeye verilecektir... Bu, iyi bir haberdir. Şirketin bir türlü ele alınamayan hovardalık dosyalarının Türk hâkimi önünde açılması gerçekten büyük bir şeref olacaktır.

Sayın Umum

Mamüllerimizin piyasaya intikal ettiği bugünlerde, muayyen birkaç yayın organında bir süredir Şirketimiz aleyhine girişilen yıkıcı hücumlar şiddetini artırmış ve asla herhangi bir "mutlu azınlığı" değil, fakat doğrudan doğruya Devletimizin ve Milletimizin öz malı, millî bir müessese vasfını haiz bulunan Şirketimizin millî ve milletlerarası malı, ticarî ve sınıf itibarının tahribine yönelmiştir.

Bu cümleden olarak, son günlerde, Şirketimizde 450 milyonluk bir suistimalin vuku bulduğu, bazı mütaahhitlerin Şirket aleyhine himaye gördükleri, mamül satışı için bâyilik teşkilâtı kurulup iki başbâyilikten birinin İdare Meclisi Başkanı Dâniş Koper'in ortak olduğu bir şirkete, diğerinin de Başkan Vekili Vehbi Koç'a verildiği, Şirketimizin tamamen kontrolsuz olup millet parasını israf eylediği şâyiaları ortalığa atılmıştır.

Şimdiye kadar vuku bulan, fakat bu sayıların yanında nisbeten hafif kalan, teknik ve malî bilgilerden tamamen nasipsiz, gerçeklerle ilgisi olmayan bazı hücum ve taarruzların cevaplandırılmaması, anlaşıldığına göre bazı kimselere, gittikçe artan bir cür'et vermektedir.

Bu durum karşısında, aşağıdaki hususların vatandaşlarımıza ve ortaklarımıza alenen bildirilmesi mecburiyetinde kalmıştır:

1 — 450,000,000. — TL., 1958'deki ilk ve iptidai keşif tahminlerine nazaran, tesis devresinde ödenen borç taksitleri ve işletme sermayesi ihtiyaçları da dahil olmak üzere finansman plânındaki artışı göstermektedir. Şirketimiz, değil suiistimaller, israfın dahi vukuunu önleyecek her türlü idarî tedbiri almış ve bunları titizlikle takip edegelmiştir. 450 milyonluk suiistimal iddiası mesnetsiz bir iftiradan ibarettir.

2 — Mamül satışı için bâyilik teşkilâtı ihdas edilmemiştir; mamüllerimizi herkes alabilir, ticaretinde veya imalâtında kullanabilir. Bu husus çok evvel ilân suretiyle umumî efkâra duyurulmuştur. Binnetice iki başbâyiliğin İdare Meclisi Başkanı ve Başkan Vekili arasında paylaşıldığı serapa yalandır.

3 — Şirketimizin, adedi yüzleri geçen ihaleleri, daima rekabet tesisi suretiyle ve aldığı işi zamanında ve gereği gibi yerine getirebilecek malî ve teknik kudrete sahip eşhas ve müesseselere yapılmış, tesislerimizin emniyeti ve en elverişli fiyat unsuru aynı önemle göz önünde tutulmuştur.

4 — Mütaahhit Süleyman Demirel, hususî bir himaye görmemiş, ihalelerde en düşük fiatı vermek suretiyle yapmış olduğu işleri almıştır.

5 — Temel inşaatını yapan bir Amerikan şirketi, işin sonunda zarar ettiği iddiasıyla Şirketimiz aleyhine 81 Milyon liralık bir dava açmış, davasının 71 Milyonunu kaybetmiş, böylece aldığı ilâve para kendisine Hakem Heyeti kararıyla ve hükmen verilmiştir. Hakemlere ödenen ücret ise, davanın çapına nisbetle, işin bidayetinde Yargıtay içtihatlarına uygun olarak ve asgarî had içinde mutabık kalınan bir miktar olup mukavele hükümlerine göre taraflarca yarı yarıya verilmiştir.

6 — Tesislerimizin üç ana ham maddesinden birini teşkil eden kireçtaşı, günü gelince bunu, kendi empoze edeceği bir fiatla Şirketimize satmak için daha 1961 yılından itibaren tesislerimizin civarındaki taş ocaklarını peyderpey kapatmağa başlayan ve ihaleye girecek, kurmağa çalıştığı bu inhisara güvenip yüksek fiat veren firmaya değil, bundan çok düşük fiat veren ve malî ve teknik bakımdan işi ba-

K ANONİM ŞİRKETİNDEN:

İ Efkâra ve Hissedarlarımıza

şarmağa muktedir olduğu görülen diğer bir firmaya ihale edilmiş, fakat ihaleyi kaybeden, her yola başvurarak engeller çıkarmış ve sonunda ise Şirketimiz aleyhinde beyanlara, neşriyat ve mesnetsiz iddialara başvurmuştur.

Bu konuda, yolsuzluk iddiaları üzerine, Şirketimizin, kurucu ortaklardan Sümerbank ve Karabük'e mensup değişik murakıplar tarafından iki defa uzun ve esaslı tahkikat yapılmış ve ihalede yolsuzluk ve hususî himaye bulunmamıştır. Murakıpların ikinci tahkikat raporu, Aralık ayı ortasında ilgili mercilere tevdi edilmiştir.

7 — Şirketimiz, kanun ve milletlerarası anlaşmalarla tesbit edilen hukukî statüsü itibarıyla, özel sektöre dahil bir müessesedir. İşletme sermayesiyle beraber iki buçuk milyara varan bu tesis Devletimizin iştiraki olmadan yapılamayacağı içindir ki, 600 milyonluk sermayemizin 306 milyonu birer Devlet müessesesi olan Sümerbank ve Karabük'e tahsis edilmiştir. 9 kişilik İdare Meclisimizde bu iki kurucu ortağımız 4 âza ile temsil edilmekte olup, bunların iştirak etmeyecekleri bir kararın alınmasına Esas Mukavelename müsait değildir. Ayrıca, iki murakıptan birisi Sümerbank'a, diğeri Karabük'e mensuptur. Hissedarlar Umumî Heyetinde de Karabük ve Sümerbank, bugünkü günde rey hâkimiyetine sahiptir.

O halde, bazılarının iddiası gibi Şirketimiz, Devletin kontrolünden âzâde, "millet parasını israf eden" bir müessese değildir.

8 — Anlaşmalara göre, kuruluştan itibaren yedi yıl içinde, Karabük ve Sümerbank ellerindeki hisse senetlerini vatandaşlara intikal ettireceklerdir. Şimdiye kadar Türk hususî sektörüne de 80 milyon liraya yakın hisse satılmıştır. Müessesemizin kuruluşuna hâkim olan ana fikir,

hisse senetlerimizin hiçbir elde toplanmavarak beşer onar, vatandaşlarımız arasında dağılması ve Ereğli Demir-Çelik tesislerine memur, işçi, çiftçi, evkadını, serbest meslek erbabı, esnaf vs... mümkün merteye geniş bir vatandaş kitlelerinin 1,200,000 adet hisse senedini aralarında paylaşmak suretiyle sahip olmalarıdır.

9 — Hisse karşılığı olarak ödenmiş bulunan 306 milyon liradan başka, Hükümetimizin Şirketimize açtığı kredilerin nepsi, belirli vâdelerde ödenecek borçlardan ibaret olup, bağış mevzuubahis değildir. Bu kredilerin yekûnu 450 Milyon lira raddesinde olup, bunun 8 Milyon liralık kısmı müstesna, bakiyesi % 5.75 faize tabidir.

10 — Ereğli Demir-Çelik projesi, 6 senedir gelen hükümetlerce ayrı ayrı incelenmiş, tasvip ve muzaheret görmüştür. Anlaşma 1961 senesi başında imzalanmıştır. O tarihten bu yana Hükümetlerimiz, Ereğli Demir-Çelik projesini millet ve memleketimizin en mühim ve faydalı teşebbüslerinden biri olarak kabul etmiş, desteklemiş, bugünkü % 98 ikmal raddesine getirmeğe muvaffak olmuşlardır.

Milletimize ait bu büyük millî müesseseyi ve onun temsil ve ifade eylediği büyük kalkınma hamlesini yersiz ve mesnetsiz iddia ve şayialarla tahribe girişenler Adliyeye verilecek, iddialarını isbata ve isbat edemezlerse ika eyledikleri maddî ve manevî zararları tazmine davet olunacaklardır.

**Derin Saygılarımızla
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ**

Bank-İş grevlerinden bir grup
Bütün sendikalar destekliyor

GREVLER

Bir yandan Petrol-İş Sendikası'nın Bereç fabrikasında başladığı grev bütün işçiler için bir dayanışma örneği olarak sürüp gidecek diğer yandan Bank-İş'in Osmanlı Bankası'nın Yemerkani Şube şubelerinde başlayan grev de işverenleri tedirginleştirmeye başlamıştır.

Bank-İş Sendikası tarafından girişilen grev üzerine Osmanlı Bankası'nın ilân üstüne ilân verdiği ve Bankanın faaliyetine devam ettiğini bildirmesi grevin ne kadar etkili olduğunu daha başlangıcında göstermektedir.

Bank-İş tarafından girişilen bu grev de Bereç'te olduğu gibi bütün diğer sendikalar ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun desteğini kazanmış bulunmaktadır.

Gerçekten bankalarda yapılan grevler endüstri, ulaştırma, ticaret gibi diğer ekonomi dallarında girişilen grevlerden çok daha önemlidir. Türkiye ekonomik bakımdan gelişmemiş bir memleket olsa da ekonomisi esas bakımdan liberal-kapitalist bir sisteme dayanmaktadır. Böyle bir sistem içinde «mall kapital» diğer kapital şekillerine üstün bir duruma sahiptir. Sermayesi devlet tarafından ödenecek bir «Sermaye Bankası»nın kurulması ile daha da güçlü bir hale gelecek olan «mall kapital» Türkiye'nin ekonomisinde son sözü söyleyen bir kuvvet olacaktır.

Memleketin bütün ekonomisi daha şimdiden bankaların yani «mall kapitalin» emrindedir. Çünkü bankalar bir yandan geniş endüstriyel teşebbüslerin sahipleri oldukları gibi, sahibi olmadıkları endüstriyel faaliyetleri de finanse eden yani bu faaliyetler için ge-

masını istemektedir. Nüfuzlu New York Times'ın başyazarı Sulzberger, Güney Vietnam'ı feda ederek Tayland ve Malaysia'da komünizm karşı bir hat kurulması fikrinin incelenmesini ileri sürmektedir. Şöhretli muhabir J. Reston, Amerikanın Varşova'da Komünist Çin temsilcisiyle, Vietnam'ın tarafsızlaştırılması için temaslara giriştiğini açıklamıştır. Ama Çinliler, masa başında oturma şartı olarak, «Amerikalı müşavirler»in Vietnam'dan çekilmesini istemişlerdir. Reston, Başkan Johnson'un kendisini «tuzağa düşmüş» hissettiğini yazmaktadır. Görünüşe göre de, tarafsızlaştırma müzakerelerine başlamakta başka çıkar yol yoktur.

DIŞ TİCARET VE SENDİKALAR

Başta Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu olmak üzere, işçi sendikaları; sosyal adalete giden yolun ve gerçek sendikacılığın dar sendikacılık anlayışında çıkararak ekonomik ve sosyal düzenin bütünlüğünü gözönüne almakla mümkün olduğunu anlamış bulunmaktadır.

Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un dış ticaretin devletleştirilmesi yolundaki teklifi ile bu teklifi destekleyen Türkiye Petrol İşçileri Sendikası'nın basın bülteni, sendikaların kısa vadeli dar bir görüşten kurtulup işçi sınıfının menfaatlarının memleket meselelerinin çözülmesine bağlı olduğu inancına vardıklarını Ek işaretidir.

Gerçekten Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un beyanları ile Türkiye Petrol Kimya ve Atom İşçileri Sendikası'nın basın bülteninde dış ticaretin devletleştirilmesi fikri savunulurken ileri sürülen gerçekler işçi meseleleri ile memleket meseleleri arasındaki sıkı bağları bilimsel ve memleketçi gerekçelerle ortaya koymuşlardır.

Odalar Birliği yetkililerinin tepkilerine vesile olan demecinde Türk-İş Genel Sekreteri «dış ticaret» in devletleştirilmesini ortaya atarken şu sebeplere ve gerekçelere dayanmaktadır:

1 Türkiye Ekonomik bakımında geri kalmış ve sermaye sıkıntısı çeken ve aklımızın özel teşebbüs eliyle gerçekleştirilmeğe çalışan bir memleket.

2 Bu şartlar altında kalkınma yıllardan beri gerçekleştirilememiş, memleketin endüstrileşme huzunlamış, işsizlik ortadan kalkmamış, çalışanları da millî gelirdeki payları artırmış, aksine bu payda nisbi bir gerileme görülmüştür. Kesacık sosyal adaletsizlik azalmamış artmıştır.

3 Buna karşılık memleketimizde yatırımlarda kanlı ve kalite bakımından değişikliğe sebep olabilecek bir sermaye birikimi olmaması, çalışan sınıfların fedakârlıkları bahasına gerçekleştirilen sermaye birikimi 1962'de 33 kişi olan milyoner sayısını 1963'de 117 kişiye çıkarmıştır. Milyonerlerin sayısındaki bu artış vergi gelirlerinde aynı nispete bir artışa da sebep olmamıştır.

4 Bu durum yalnız çalışan işçilerin değil, fakat çalışan diğer bütün sınıfların zararına olmaktadır. Herkesin bildiği gibi, tarım alanında müstahillerden çok araçlar ve ihracatçılar kazanmaktadır. Böylece geniş halk tabakalarının satın alma gücünde hiç bir yükselme gerçekleştirilememektedir.

5 Yine dış ticaretin bugün içinde bulunduğu şartlar yüzünden Türkiye'nin dış ticaret açığı ve tediyeye açığı (dış borçlar) hergün biraz daha artmaktadır. Bu açıkların artması, devlet gelirlerinin yarısından fazlasını sağlayan işçi, fakir köylü ve memurların vasıtalı ve vasıtasız vergi yüklerinin artması yaşamaya seviyelerinin düşmesi demektir.

6 Diğer yandan bir memleketin bütün fertlerinin milyoner olmalarına imkân bulunmadığına göre, fertleri zenginleştirmek yolu ile kalkınma aslında sayıları pek az olan kimseleri zenginleştirmek, geri kalanı daha fakirleştirmekten başka bir sonuç vermemektedir.

Bu şartlar altında sendikaların ulusal servetlerin ve gelir kaynaklarının toplum yararına kullanılmasını yolunda fikirleri ileri sürmelerinden daha tabii bir hareket olamaz. Gerçekten her fert ekonomik faaliyette bulunurken bundan bir fayda bekler.

Fakat görüyoruz ki, bizde çalışanların ço-

na yönlendirmekle daha az masraflı ve daha çabuk sonuçlar elde edileceklerini akıldan çıkarmamalıdır. Gerçekten bir kontraplâk fabrikasında yapılacak grev sadece fabrikada çalışan birkaç yüz işçiye bir miktar ücret zammı sağlayabilir, fakat bu zammın «fiyat mekanizması» ile işçilerin elinden kolayca çıkabileceği gibi, işverende zayıflamaktan uzaktır. Hal-buki grevden asıl amaç bir işve-

renden zam almakla bitmemektedir. Asıl amaç işvereni zayıflatmak bu suretle sosyal adaleti işçiler yararına işletmektir. Fakat tek tek işverenlere karşı girişilen grevlerle işverenleri zayıflatmak imkânsızdır. Esasen bütün kötülükler de şu veya bu işverenin tek başına yarattığı sonuçlar değildir. Bir işverende görülen her çeşitlen haksızlıklar, her çeşitlen baskı o işvereni yöneten sa-

ğunluğu bu ekonomik faaliyetten beklediği faydayı elde edememektedir. Ekonomik faaliyetin temel olan üretimi doğrudan doğruya meydana getiren milyonlarca işçi, çiftçi fakir köylü ile onlara bu faaliyetlerinde yardım edenler üretimin nimetlerinden faydalanarak zenginleşmek üzere dursun, güçlükle yaşarlarken onlara bu faaliyetlerine seyirci kalan az sayıda patronlar, sırf bu ürünlerin el değiştirmesine aracılık yaptıklarından hergün biraz daha zenginleşmektedirler. Bu zenginlik araçlarına büyük faydalar sağlasa bile, üretimden beklenen «sosyal fayda» bir türlü gerçekleştirilememektedir.

Böylece «ticaret hürriyeti» adı tek tarafı bir hürriyet olduğu ve ekonomik faaliyetlere eşit ölçüde katılanlara eşit hürriyet sağlamadığı aksine bu çeşit hürriyetin az sayıda kimselerin çoğunluğun zararına zenginleşmelerine yaradığı görülmektedir. Bu sebeple dış ticaretin devletleştirilmesi isteğine karşı bu isteğin hürriyetle bağdasanması ileri sürülemez. Gerçekten bu hürriyet sadece belirli kişilerin hürriyetidir ve bu hürriyet de hürriyet olmaktan çıkıp ihtiyaz haline gelmektedir. Asıl hürriyet yaratıcı ekonomik faaliyette bulunan milyonlarca insanın bu faaliyetlerinin karşılığını almamasına imkân veren hürriyettir. Ancak böyle bir özel olan hürriyet gerçek anlamda hürriyet sayılabılır.

Herkesin milyon olmasına imkân olmadıkça göre, ekonomik değerler yaratan sınıflara mensup milyonlarca insanın milyon olmaları beklenemez, yani bunlar için zenginleşme hürriyeti hiç bir anlam taşımayan boş bir sözde ibarettir.

Çalışan sınıfın hürriyetlerini ihtiyaçlarına insan gibi karşılayacak bir sosyal düzen içinde bulabilirler. O halde ekonomik faaliyetlerin sosyal fayda sağlayabilmesi için bu sosyal ihtiyaçları karşılayabilmesi gereklidir. Türkiye'nin dış ticaretini tekelinde bulduranların böyle bir amaçları olmadık ve dış ticaretin elde edilen gelirlerin de bu gelirler elde edilmesinde başlıca rolü olanlara gitmediği bir gerçektir.

İşte Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç dış ticaretin devletleştirilmesini isterken bu gelirlerin devletin geliri olmasını ve bu gelirin toplumsal amaçlarla ve toplumsal fayda uğruna harcanmasını kastetmektedir.

Batı memleketlerinde ilerlemeye engel olan feodaliteye karşı açılan savaşta bu memleketlerin burjuvazi sınıfları ileri bir rol oynamışlar ve özel teşebbüse dayanan burjuvazi Batı memleketleri ile göstermişlerdir. Fakat özel teşebbüse dayanan burjuvazi Batı memleketlerinde daha feodal sistemin içinde doğmuş ve o rejimi ortadan kaldırmakla olduğu gibi sosyal ukvetlerinin gelişmesine de yardım etmekle başarılı olmuştur. Fakat Türkiye'de özel teşebbüs yüzyıllardanberi feodaliteyi yıkamaması istihsal kuvvetlerini geliştirememiştir. Aksine, feodalitenin en sıkı mütefakkiri. Bu vasıfları ile bizde özel teşebbüs ileri bir unsur olmamış, yani Türkiye'de feodal düzenden tam olarak kurtarması ve istihsal kuvvetlerini geliştirmeyi başaramamıştır. Bu durumda olan bir özel teşebbüsün Batı özel teşebbüsün kendi şartlarına göre istemekte hakkı bulunduğu hürriyetlere ve serbestiyeye hakkı yoktur.

Toplumun kaderi zenginleşmekten başka amacı olmayan mutlu azınlığa değil Devlete bırakılmadır. Devlet de azınlığın değil çoğunluğun temsilcisi olduğunu ancak toplumun kaderini bir zümrenin elinden kurtarmakla başarabilir.

Adil Aşcıoğlu

Yeni Yılına Kutlu Olsun

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.

TP

SAVAN REKLAM

«Perde Aralığından»

Nadir Nadi'nin son eseri «Perde Aralığından» Cumhuriyet gazetesinde yayınlanırken ilgiyle izlendi. Kitap biçiminde çıktıktan sonra da ilgi azalmış değil. Bunun nedenlerini iki bakımdan ele alabiliriz. Önce konunun kendisinde bir çekicilik vardır. Atatürk'ün ölümünden bu yana «olayların ve insanların topluca kroki» çizilen eser bilinmiyeyen veya yer yer gölge kalan olayları aydınlatmak bakımından bazan birinci, bazan da yardımcı kaynak olarak önemlidir.

Bunun yanı sıra Nadir Nadi'nin kaleminden ve görüş açısından bir devrin değerlendirilmesi, eserin asıl değerini yaratıyor. Gerçek kitabın özünü de Nadir Nadi böyle bir iddiası olmadığını şu sözlerle belirtiyor:

«Aşağıda okuyacağınız yazılar bir devrin siyasal, sosyal ve ekonomik izahına girişmek gibi büyük bir iddia taşımaktan uzaktır. Buna gücüm yetmeyeceğini bilirim. Bir gazeteci olarak ben daha ziyade perde aralığından görebildiğim kadar, Atatürk'ten bu yana olayların ve insanların topluca bir kroki çizmek istedim. Bunu yaparken elimden geldiği ölçüde duygularımı bir köşeye itmeğe gayret ettim. Ortaya serdiğim çizgilerin pürüzsüz olmadığını söyleyemeyeceğim. Zaten krokinin bir özelliği de, ele aldığı konuyu bir taslak olarak belirtmesidir. Bu bakımdan olayların kronolojik akışına da kendimi fazla kaptırmadım. Anlatıklarında içtenlikle önem verdim.»

Ama Nadir Nadi'nin bu tevazuuna rağmen «Perde Aralığından» Atatürk sonrası Jevrinin sosyal ve siyasal izahı bakımından kütüphanemize çok şeyler katmıştır. Zaten Nadir Nadi'nin kalemi yüzeyde kalmıyarak sosyal muhtevayı kaplamak yeteneğine sahip sayısı az kalemlerden biridir. 27 Mayıs sonrasında olayların hız ve Türkiye'nin jeğişimi her gün imzası çıksa dahi çok yazarı fiilen tasfiye etmiştir. Bu yazar

ken unutulmaların yanı sıra bir yıldan fazla bir süre yazmamasına rağmen unutulmayan kalem Nadir Nadi'dir. Nadir Nadi'nin Türkiye'nin geçirdiği jeğişimler içinde fonksiyonunu hiç kaybetmeyen bir imza olarak kudretini sürdürebilmesi Atatürk ihtilalinin perspektivinde olayları değerlendirebilmesi sayesinde olmuştur. Ve basyazar olarak ne Atatürkçülüğü bir biçimcilik olarak ele almıştır, ne de demokrasiyi... Bir yıldan fazla bir süre ara verdiği yazılarına başlarken ortaya koyduğu hareket noktası şudur:

— «Atatürk ilkelerini eksiksiz uygulamak bile durumu kurtarmaya yetmeyecektir. 1945 ten bu yana heba ettiğimiz yirmi yıl biz daha köklü tedbirler aramaya zorlanmaktadır. Bunu da ancak devrin düzenli temeli felsefesi bildiğimiz akl yolu ile bulabiliriz. Radyoda mevlit okutmakla halka hiçbir yarar sağlayamadığımızı gördük. Yarın mevlit yasak etmekle de olumlu bir sonuç veremeyeceğimize şüphemiz olmasın.»

Bu hareket noktasının Nadir Nadi'yi getirdiği düzeyden bir bakışla, son yirmi beş yılın kişisel hayli ilginç olmaktadır. Yer yer çizilen kişi portreleri usta birkaç fırça darbesiyle ortaya çıkmış resim'ler kadar renklidir... Yer yer duygululuk içinde süren satırlar da vardır... Yer yer «Sokakta Gürültü Var» yazısının canlı üslubu sürmektedir... Bütün bunların içinde dünyanın gidisi, bu gidişin içinde Türkiye'nin aldığı tavrı, Türkiye'nin aldığı tavrın kişisel üstünde etkileri... Ve son sayfalara doğru, donmuş, anlamını yitirmiş bir siyasal iktidarın Demokrat Parti kadrosuna teslim oluşundaki kadercilik ve bezginlik... Demokrat Parti kadrosunun nitelikleri ise daha iktidara geçmeden belli olduğuna göre Nadir Nadi onları da hatıralar ve olaylar içinde ince çizmekte eksik kalmamış.

YON, okuyucularına son yirmi beş yılın olaylarına 19k tutan, bir

Nadir Nadi
iki kalem darbesiyle...

iki kalem darbesiyle çizilmiş unutulmaz portrelerden bazılarını sunar:

Millî Şef

1943 yılları başları idi, bir gün Ankara Palasın büyük salonunda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e rastladım. Yüzünde bir tuhaf'ık daha doğrusu bir e'siklik vardı. Yücel'in Dikkat edince, bnyklarını yokluğunu gördüm. Oysa, bir çift güre ve kara kaşın çerçevelendiği yüzünde bir denge kuruyordu bnykları.

— Hayrola İstat, neden kestir o güzelim bnyklarını?

— Sorma! Millî Şef öyle istedi.

— Nasil? Millî Şef mi? Ne mü-nasebet?

Evet Millî Şef öyle uygun görmüştü. Yalnız Hasan Ali'nin değil, başta Başbakan Saraçoğlu, du-dasının üstünde erik belgesi taşıyan bütün hükümet üyelerine bnyklarını ustura ile kazınmalarına emretmişti. Onlar da bnyk yüzünden istifa edecek değillerdi ya, değişmez genel başkanın emri ni yerine getirmişlerdi. Yalnız Suad Hayri Ürgüplü, «keserseniz uşursuz gelecek» gerekçesi ile direnmiş, bnyklarını kurtarmıştı.

Fakat Hükümet üyelerinin çehresine büyük yakıştırırmayan Millî Şef, nedense kendinliklere dokunmaya lüzum görmüyordu. Aradan yıllar geçtikten sonra bugün kentleri ve kasabaları dolduran çember sakallı, kara berelli, kafası arap harfleriyle yosunlaşmış yobazlar kalabalığına gördükçe, Bakanlar Kurulundaki büyük devrimini arada bir hatırlar ve düşünürler: Sayın İnönü devlet gücünü iyi kullanmasın bilse, hele Atatürk devrimlerini yürekte savunmuş olsaydı, bir şimdiki bu hâle düşer mi idk?

Bayar

Ayrılacağımız sırada, giderayak Bayarın damdan düşercesine:

— İcabederse biz sosyalist olmasın da biliriz!

Demesini biraz hayretle karşıladım. Evet, hayretle karşıladım ama, doğrusu, bu sözün ardında saklı duran gerçek eğilimleri incelemeye de kalkışmadım. Bayar, o günedek CHP'nin sol kanadına karşı özel sektörü koruyan, yurt kalkınmasını daha ziyade özel teşebbüsün gelişmesiyle mümkün gören bir devlet adamı olarak tanınıyordu. Hayretim bundan ötürü idi. Yoksa mantık örgüsü içinde o cümle, çok daha başka bir eğilimi çiricilplak ortaya koyuyordu. «İcabederse biz sosyalist olmasın da biliriz» diyen Bayar, aslına bakarsanız «İktidara gelmek uğruna' biz her şey oluruz» demiyor mu idi?

Bir ara kaldırımında İş Bankası Umum Müdürü Celâl Bey görünce ilştii. Elleri arkasında, düşünceli, bir aşağı bir yukarı dolayıyordu. Arada bir, bir şey söylemek ister gibi Leon Efendiye yaklaşıyor sonra vazgeçerek geri dönüyordu. Biz, dikkat kesilmiş, olan bitenlere yukarıdan (Tarabya Tokatlıyan Otel balkonundan) bakıyorduk. Kapıcıya bir şey diyecekti Bayar, ama ne diyecekti?

Böylece bir süre kaldırımında gezindi, sonra kararlı bir hareketle Leon Efendi'nin karşısına dikildi ve heceler üzerinde tane tane durarak, yıllardır unutamadığım şu cümleyi söyledi:

— Vers cinq heures je vai descendre en ville. Est-ce qu'on peut trouver une automobile à cette heure - là?

Franızca- Almanca, İngilizce, Rumca ve daha bilmem nece dillerini pek iyi bilen Leon Efendi derhal toplandı, ceketinin düğmesini ilikledi, Celâl Beyin önünde saygı ile eğilirken ona Türkçe olarak şu cevabı verdi:

— Arrabalar hazır efendim, ne zaman emrederseniz efendim!

Saat beşte şehri inmek için bir vâsıta arayan Celâl Beyin hazırlandığı cümle kusursuzdu. Fakat Türkiye'de iş gören bir otel kapıcısı ile yabancı dil konuşmanın bir âlemi var mıydı?

Yıl galiba 1932, belki 1933, Vichy deyiz. İktisat Vekili Celâl Bey de orada. Mevsim yaz ve havalar sıcak. Bir gün babamı ve beni otomobil gezintisine davet etti. All-

er kıyılarında bir hayli doluştık. Bayandır Fransanın refah içinde yüzen haline imrenerek bakıyorlar ister istemez sevgili yurdumuzu düşünüyoruz. Ne zaman kalkacağız? Hangi metodla bir an önce Batıya yetişeceğiz? Kocuşanlar daha ziyade Bayarla babam. Ben pek lâfa karışmıyorum. Bir aralık Bayar:

— Atatürk'e teklif edeceğim, partinin altıokunu millî bayrağımız yapalım!

Demez mi? Ay-yıldız, şarklıbın ve gerilgin dş belrtileri sayıyordu. Bu dş belrtileri altıoka çövrmelele Batıya daha kısa yoldan

Millî Şef İnönü
Bnyk devrimini günlerinde

yaklaşabileceğimizi mi düşünüyordu ne? Kendimi tutamadım, koyu bir Halk Partili olan babamın itirazına ben de katıldım.

Yahya Kemal

Yarımkı toplumsal düzenin, git-tikçe sosyalist bir sisteme doğru yöneleceğine inanıyordu. Bir gün İstiklâl Caddesinde kol kola yürürken, Nâzım Hikmetten söz ediyorduk. Komünizm propagandası yapmak suçu ile bir kaç yıldır içer-de yatıyordu Nâzım. Düşünceleri yüzünden bir insanın hüküm giymesini doğru bulmadığını söylemiştim zaman. İstat, bunu olagan saymam gerektiğini, her tehlikeli yeninin toplumda dalma bir tepeki yaratacağını ileri sürdü. Sonra, gayet soğukkanlı, basit bir gerçeği tekrarlıyormuş gibi:

— İstikbal onlarıdır!

Dedi. Onlar derken, genel olarak solcuları kastediyordu. Uzak istikbalın «onlarda» olduğuna inandığı halde «onlara» katılmak şöyle düşün, acılarına bile ürünmey gerekli bulmuyordu «onların».

Komili ZEYTİNYAĞLARI

Türkiye'nin en Kaliteli Zeytinyağı

İstanbul Tel: 220798
Ankara Tel: 114068

Bakkalınızdan ısrarla isteyiniz.

Safiyeti nefaseti ve kalitesi firmamızca garanti edilmiştir.

YEMEK SALATA ve MAYONEZLERİNİZDE

ZEYTİNYAĞI DEYİNCE KOMİLİ

YENİ TÜRK EDEBİYATININ BİR YILINI EN GÜZEL ORNEKLERİYLE ELİNİZİN ALTINA GETİREN ANTOLOJİ

TÜRK EDEBİYATI 1965

Çeşitli nedenlerle dergileri, kitapları günlü gününe almasıyan aydınların, De Yayınevli'nin her yıl yayınladığı bu yıllıklarla Yeni Türk Edebiyatı'nın adım adım izlemeleri güç bir iş olmayacak.

ELEŞTİRİ: Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Rauf Mutluay, Orhan Burian, Hüseyin Cöntürk, Asım Bezirci, Memduh Balaban, Doğan Hızlan, Konur Ertop.

ŞİİR: Nâzım Hikmet, Ercümen Behzad, Ahmet Muhip Drazas, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumali, Ceyhan Atuf Kansu, İhan Berik, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Kemal Ozer, Ulku Tamer, Ahmet Oktay.

HIKAYE: Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Oktay Akbal, Tark Dursun K., Adnan Ozyalçınar, Demir Ozlu.

256 sayfa, 7,5 lira.

DE YAYINEVL VILAYET HAN, CAGALOGLU, ISTANBUL

YON — 41

(YON: 001)

Kurtuluş Destanından

Nurettin Eşfak'ın bir mektubu ve bir şiir

Kardeşim,
Sana bu mektubu Ankarada, kuyulu kahvede yazıyorum.
Hep aynı Anadolu havalarını çalıyor gramafon
Kocaman bir boru çiçeğine benzeyen ağzıyla.

Dışarıda yağmur...
Mektepten istifa ettim
Cepneye gidiyorum ihtiyat zabıtlığıyla.
Çocuklarımıza Türkçe okutmak,
Öğretmek, sevdirmek onlara
Dünyanın en diri, en taze dillerinden birini,
Kendi dillerini,
Güzel şey,
Büyük şey.

Fakat bu dilin insanları için çakmak çakmak cepheye
Daha büyük
Daha güzel.

Biliyorum:

İş bölümünden bahsedeceksin.
Fakat, Ankarada çocuklara ders vermek,
Bozkırda ateş hattına girmek
Haksız ve hazine
Bir iş bölümü.
Öyle günlerde yaşıyoruz ki,
Ben bir iş yapabildim diyebilmek için:
Hep alının ortasında duyacaksın ölümü.

Bak tam sana bunları yazarken

Asker geçiyor sokaktan.

Yağmurda harap postallarının meşinini ıslatarak

Meclisin önüne doğru iniyorlar.

Istasyona gidecekler

Ve türkü söylerken, her nedense her zaman yaptığı gibi

Sesini incelterek marş söylüyor Türk köylüsü:

«Ankaranın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak...»

Yüzleri mühim, dalgın ve yorgun.

Taşları uzamış biraz.

Flleri büyük ve esmer.

Elâ gözlüler, kara gözlüler, mavi gözlüler.

Yine birden bire Yunus Emre geldi aklıma,
Başka türlü anlıyorum ben Yunusu:
Bence onda bütün bir devri dile gelmiş Türk köylüsü:
Öte dünyaya dair değil,
Bu dünyaya dair kaygularıyla.

Bir şiir yazdım,

Garip bir şiir

«Türk Köylüsü» diye.

Bir tuhaf mı oluyor, böyle günlerde şiir yazmak?

Her ne hal ise, hoşça kal, gözlerinden öperim.

Kardeşim

Nurettin Eşfak

TÜRK KÖYLÜSÜ

O topraktan öğrenip

Kitapsız bilendir.

Hoca Nasreddin gibi ağhyan

Bayburtlu Zihni gibi gülendir.

Ferhad'dır

Kerem'dir

Ve Keloğlandır.

Yol görünür onun garip serine

Analar, babalar umudu keser

Kahpe felek ona eder oyunu.

Çarşambayı sel alır,

Bir yar sever

El alır

Kanadı kırılır

Çöllerde kalır.

Ölmeden mezara koyarlar onu,

O, «Yunusu biçeridir

Baştan ayağa yâredir.»

Ağu içir su yerine

Fakat bir kere bir dert anlayan düşmesin önlere

Ve bir kere vakt erişip

Gayri yeter

Demesinler

Ve bir kere dediler mi

«İsrafil sürünü urur

Mahlûkat yerinde durur»

Toprağın nabzı başlar

Onun nabızlarında atmağa,

Ne kendi nefsini korur

Ne düşman kayırır.

«Dağları yırtıp ayırır

Kayaları delip yol eyler âbî hayat akıtmağa.»

.....

Kardeşim,

Bu akşam biz de adresiz bir yere hareket ediyoruz. Oradan mektup yazma fırsatını bulacağuma emin değilim. Bizim üstat, şiirimi beğenip beğenmediğini buğulu gözlüklerinin arkasından gülümseyip sigarasını sararken, yüzüme karşı anlatamıyacak.

Selâmlar!...

Nurettin Eşfak

Nâzım Hikmet

Devlet Planlama Teşkilâtı'nın ilk beş yıllık p'anda televizyonun yurdumuza gelişini uygun görmemesine rağmen «Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu» ilgilileri bu yoldaki temas ve çalışmalarına ara vermemişlerdir. Bütçeye bir yük katmayacak her hangi bir formülün bulunması pek de güç değil p'anda yer almamasına rağmen televizyonun yurdumuza girmesi beklenmektedir. Böyle bir formülün bulunması pek de güç olmayacağına göre, ister plâna uyulsun ister uyulmasın, önümüzdeki beş yıla kadar televizyonun yerleşmeğe başlaması hemen hemen kesinleşmektedir.

Bu yeni aracın eğitim, öğretim, haberleşme, eğlence... gibi çeşitli kesimlerde büyük değişikliklere yol açacağı muhakkaktır; fakat hiç şüphesiz en büyük etkisini si- nemada duyuracaktır. Türkiye, bugüne kadar birçok bakımdan olduğu gibi, televizyon yönünden de bir «geri kalmış» ülkedir. Bu geri kalmışlık, sinema bakımından da muhtemelen bir olaydır. Çünkü televizyonun her girdiği ülkede sinema alanında yol açtığı sarsıntıdan Türk sineması uzak kalmıyor. Bu artık sinemamız için bu «yeni yollar»ın sona ermekte olduğu ortadadır. Ne var ki, sinemacılarımız kendileriyle ilgili her ne kadar her konuda olduğu gibi bu konuda da tam bir gaflet içinde bulunmaktadırlar. İktisadi do-

TELEVİZYON

GELİNCE...

Nijat ÖZÖN

kunulmazlıklarını bu anda da sürdürülebilecekmiş gibi dayanılmaz kaçınmamakta, her hangi bir tedbire, hazırlığa girişmemektedirler.

Televizyonun her girdiği ülkede sinemanın bu araca seyircisinin büyük bir kısmını kaptıracağı beskesin bildiği günlük gerçeklerden olmuştur. Yurdumuzda da aynı olayın tekrarlınması kaçınılmaz bir şeydir. Üstelik bazı nedenlerden yurdumuzda bu kapı da da da ağır olacaktır. Bu nedenle bir kısmı, sinema seyircisinin son yıllarda gösterdiği gelişmeden dokunmaktadır. Bugün yerli filmlerin eski yıllarda olduğu gibi filmlerini «Anadolu seyircisi» ne, «Anadolu'dan gelen fatura» ya göre hazırlanmamaktadırlar. İktisadi toplumsal aceneler sinema seyir-

cisinin büyük çoğunluğunu büyük kentlere ve yöresine toplamıştır. Bugün yurdumuzdaki bütün açık-kapalı sinemaların üçte birinin İstanbul'da toplanmış; söylemek bu konuda yeterli kadar fikir verebilir. Sinemaların öbür üçte birinin de Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir gibi nüfusu en kalabalık kentlerde toplandığı yanılmaksızın söylenebilir. Buna göre, sinema seyircilerimizin üçte ikisi, en gelişmiş ve en kalabalık sayılan kentlerimizde toplanmıştır. Oysa televizyonun etkisi alanına ilk girecek bölgeler de yine bunlardır. Yani sinemamız seyirci bakımından en e'verişli olduğu bölgelerde televizyonla korkunç bir çekişmeye girecektir. Bu çekişmede si- nemamızın hiç de parlak bir durumunda olmadığını söylemek kötüm-

serlik sayılmamıştır. Halkımız bu çeşitlenmiş yeniliklere açıklığı, hele bu bir eğlence aracı olursa düşkünlüğü bilinmektedir. Fazla hareketli olmayan, içine kapanık bu seyirci külesinin, böyle bir «ev içi eğlenceci» ni hemen benimseyeceğinden, buna bağlanacağından şüphe edilmemelidir. Bu durumda, seyircisinin büyük çoğunluğunu televizyona kaptıracak olan sinemamızın önüne iki yol çıkmaktadır. Birincisi filmlerin, niteliğini yükselterek, televizyonun «eve kapatacağı» seyirciyi dışarı çıkarmağa zorlayacak düzeye erişmek; ikincisi, çok önceden olduğu gibi, taşra seyircisine dönmek, yeniden «Anadolu'dan gelecek fatura» ya bağlı kalarak film çevirmek. Hemen anlaşılacağı gibi, bu iki yol birbirine tamamiyle karşıttır. Birincisi filmlerin niteliğinin yükseltilmesini gerektirirken, ikincisi bu niteliğin büsbütün düşmesine yol açacaktır. Sinemacılarımızın her zamanki kararsızlıkları ile bu iki karşıt durum arasında bocalarken gerçekte ne birinciyi ne de ikinciyi gerçekleştirmemeleri çok akla yakındır. Bir de işin şu yönü var: Yeniden taşra seyircisine dönmek, ancak geçici bir tedbir a'nabilir ve getireceği yeni öğelerle bulunmaz daha çok arttırmaktan öteye geçemez. Öte yandan, sinemamızın bugünkü zihniyeti göz-

önüne alınca, sinemacılarımızın nitelikte bir düzenlemeye yönelmeleri hayli şüpheli bir ihtimal. hele bunu gerçekleştirebilmeleri ise büsbütün uzak bir ihtimaldir. Si- nemamızın bugünkü bunalmış en büyük nedenlerinden birinin, sinema salonu eksikliğinden ötürü daha çok seyirci sağlamakta karşılaştığı güçlük olduğu düşünülürse, televizyonun yurdumuza girişiyle bu bunalmış nası korkunç bir kılığa bürüneceğini kestirmek güç değildir. Simdi bile geç kalınmış olmak'a birlikte yine de alınması gerekli tedbirlerin başında sinema salonlarının çoğaltılması, bu salonların coğrafî dağılımlarının şimdikiinden başka temellere dayandırılması (yalnız büyük kentlere ve büyük kentlerin merkezlerine değil, bunun dışındaki alanlara kaydırılması gibi), film niteliğinin yükseltilmesi, televizyon ile «barış içinde yanyana yaşama siyaseti» ni şartlarının şimdiden hazır anması, uzun film yapımının yanı sıra televizyonu besleyecek, aynı zamanda sinema endüstrimize ek iş olan ağır sağlayacak kısa film yapımına geçilmesi gerekmektedir. Sinema ağalarının bütün bunları kendiliklerinden yapmalarını beklemek -kendî çıkarları bakımından çok gerekli olduğu halde, insana hemen hemen mucize beklemek kadar boşuna gibi gelmektedir.

